

ÇANKIRI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ 4

Çankırı Belediyesi
Dr. Rifki Kamil Urgan
Çankırı Araştırmaları Merkezi
Kasım - 2009

SADIK VİCDÂNÎ VE NAGAMÂT-I VİCDÂNİYE'Sİ

SADIK VİCDÂNÎ AND HIS NAGAMÂT-I VİCDÂNİYE

İbrahim AKYOL*

Özet:

Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş, mektupçu, mutasavvıf, yazar ve şair kimlikleriyle çok yönlü bir kişilik olan Sadık Vîcdânî, kültür hayatımızda 4 cilt kitaptan oluşan "Tomar-ı Turuk-ı Aliyye" adlı klasik dini kültürün tarikat ve kolları hakkında kapsamlı bilgi veren eseriyle tanınmıştır. Sâdik Vîcdânî'nin "Nagamât-ı Vîcdâniye" adlı şiir kitabı daha önce yayımladığı "Perîşân" adlı eserinin genişletilmiş şeklidir. Vîcdânî'nin bu şiir kitabı, edebî yönden ziyade devrinin ve yaşadığı şehir olan Kastamonu başta olmak üzere, Çankırı, Taşköprü ve Araç gibi diğer yerleşim yerlerinin de sosyal, tarihi ve kültürel yönlerinin aydınlatılması açısından önemlidir. Sâdik Vîcdani için de gelenekle modern edebiyat arasında kalmış bir şairdir denilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sâdik Vîcdânî, Kastamonu, Çankırı, şiirler, tasavvuf

Abstract:

Sadık Vîcdânî, grown up in the last period of the Ottoman Empire, a multifaceted personality with his identities of a messenger (mektupçu), sufi, writer and a poet, was well known with his work Tomar-ı Turuk-ı Aliyye which is made up of 4 volumes of books and which gives comprehensive information about religious orders (tariqats) and the branches of classical religious culture. Sadık Vîcdani's poetry book "Nagamât-ı Vîcdâniye (Poems of Vîcdânî)" is the enlarged form of his previously published work called "Perîşân". This poetry book of Vîcdânî, rather than its literary aspects, is very important in the clarification of social, historical and cultural aspects of his period and other places like Çankırı, Taşköprü, Araç, and particularly Kastamonu where he lived. Sâdik Vîcdânî can be considered to be a poet between traditional and modern literature.

Key Words: Sadık Vîcdani, Kastamonu, Çankırı, Poems, Sufism

Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş, mektupçu, mutasavvıf, yazar ve şair kimlikleriyle çok yönlü bir kişilik olan Sadık Vîcdânî, 9 Kasım 1866'da¹. Safranbolu'da doğmuştur. Babası Kastamonu Ziraat Bankası kâtiplerinden Kayıkçızâde Mustafa Efendi'dir.

Sıbyan mektebinde "mukaddemât-ı ulûm-ı diniyye" ve Kastamonu Rüştiyesi'nde mürettep dersleri tahsil etti. Sülûs ve nesih hatlarından icazet aldı. Nakşibendî şeyhlerinden Kastamonulu Ahmet Mâhir Efendi'den². ulûm-ı aliye ve âliyeyi tahsilden sonra elde ettiği 1893 tarihli icazetnâme onun tasavvuf sahasındaki eserlerinin ilk habercisi sayılabilir. Ahmet Mâhir Efendi'nin Sadık Vîcdânî üzerinde, bu bakımdan en büyük tesiri yapmış olduğunu düşünmek gerekir.³ Ayrıca Vîcdânî, Ahmet Mâhir Efendi'nin bir gazelini iki mısra ekleyerek (terbi'), bir gazeline üç mısra ilavesiyle (tahmis) ve bir gazelini de dört mısra ile tamamlamak (tesdis) suretiyle bir manada onları işlemiştir.

Sâdik Vîcdânî, memuriyet hayatına 1880'de başlar. İlk defa Kastamonu Vilayeti İstinaf mahkemesine mülazım olur. Aynı mahkemede zabıt katipliği yapar. 1888'de Mektubî-i Vilayet Kalemi müsevvitliğine geçerek "mektupçuluk" mesleğine intisap etmiş olur. 1897'de Görice'ye Tahrirat Müdürü olarak atanır. 1900 yılında Kosova Vilayeti Meclis-i İdare Başkanlığına görevine getirilir. 1902'de Basra Vilayeti mektupçuluğuna, 1904'de Manastır Vilayeti mektupçuluğuna, 1908'de Trabzon Vilayeti mektupçuluğuna, 1913'de Ankara Vilayeti Tahrirat Müdürlüğüne, 1919'da Hüdâvendigâr (Bursa) Vilayeti mektupçuluğuna atanır. 1921'de Bursa'nın işgali üzerine bu görevinden ayrılarak İstanbul'a döner. 1922 Haziranına kadar izinli sayılır. 1925'den itibaren emekli maaşı bağlanır. Soyadı kanunu çıkınca aile lakapları olan Kayıkçıoğlu'nu soyadı olarak alır. 1939'da da İstanbul'da vefat eder.⁴

Sadık Vîcdânî'nin 20 Şaban 1306'da (1888) Mahmud Rıdvan adında bir oğlu olduğunu, iki yıl sonra 12 Rebiülevvel 1308'de (1890) öldüğünü ve bu oğlunun mezartaşına bir kitabe yazdığını kendi şiirlerinden anlıyoruz.⁵ Rıdvan adlı oğlundan dolayı künyesinin Ebu Rıdvan olduğunu, son dönem eserlerinde "Ebu Rıdvan Mustafa Sadık Vîcdânî" ismini kullandığı belirtilmektedir.⁶

Sâdik Vîcdânî, 1887'de Kastamonu Mülkî Rüştiyesi'nde hüsnü hatt, Askerî Rüştiye'de de Osmanlı imlası dersleri verir. Ayrıca Kastamonu'da 28 yaşında Vilayet gazetesi başkâtipliğine getirilir. Mesleğinin mektupçuluk olmasından dolayı vilayet gazetelerinde muharrirlik (yazarlık) yapar, birçok risale ve kitap yazar, tercümelemler yapar. İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, Vîcdânî'nin eserlerinin sayısının büyük-küçük, basılmış ve basılmamış olarak 34 tane olduğunu söylemektedir.⁷

Bizim kaynaklardan tespit edebildiğimiz eserleri ise şunlardır:

1. Perîşan (Kaspar matbaası, İstanbul 1308, 153 s.)
2. Nagamât-ı Vîcdâniyye (Kastamonu Vilayet matbaası 1312, 76 s.)
3. Fihrist-i Kur'an-ı Kerim (Asır matbaası, İstanbul 1330, 21 s.)
4. Tefe'ül-nâme-i İmam Suhreverdi
5. Bayram Namazı (Matbaa-i Amire, İstanbul 1335)
6. Cuma Namazı (Matbaa-i Amire, İstanbul 1338, 14 s.)
7. Hitâbiyat
8. Hz. Muhammed Aleyhisselam Niçin Çok Evlendi?⁸ (Orhaniye matbaası, İstanbul 1928, 151 s.)
9. Tomar-ı Turuk-ı Aliyye (4 kitap) Klasik dini kültürün tarikat ve kolları hakkında kapsamlı bilgi veren eserlerden olup Vîcdânî, daha çok bu eseriyle tanınmıştır. Bu eserde önce tarikatın kurucusunun hayatı silsilesinden başlayarak verilir, tarikatın âdâbı-erkânı, yayılışı aktarılır. Tarikatın kolları tek tek ele alınır. Yer yer kaynaklardaki bilgiler de tenkide tabi tutulur. Bu eserin 1. cildinde Melâmilik, 2. cildinde Kadiriyye, 3. cildinde Halvetiyye 4. cildinde Sufi ve Tasavvuf, 5. cildinde Bektaşilik anlatılır. (Evkaf-ı İslamiye matbaası, İstanbul 1338/1340/1919/1922)⁹

NAGAMÂT-I VİCDÂNİYE: Vîcdânî'nin nağmeleri veya vicdandan nağmeler anlamına gelen bu eser, yazarın şiirlerinden oluşmaktadır. Matbu olan bu eserin elimizde 1312 (1894) tarihinde Kastamonu Vilayet Matbaasında basılan nüshası bulunmaktadır.¹⁰ Toplam 76 sayfa olan bu eser, mukaddime ile başlamaktadır. Mukaddimededen öğrendiğimize göre, Sadık Vîcdânî, Nagamât-ı Vîcdâniyye'nin, "Perîşan" adlı eserinin yeniden gözden geçirilmesi ile oluştuğunu, buradaki şiirlerin üç senelik bir mahsul olduğunu, bir kısmını ise hıfz edemediği için kaybolduğunu itiraf etmektedir. Vîcdânî'nin şiirlerini basma fikri ve kitabının isim babası üstâd-ı ekremim dediği Ahmet Mâhir Efendi'dir. Kitabında Ahmet Mâhir Efendi'nin bir gazelini terbi' (dörtleme), bir gazelini tahmis (beşleme) ve bir gazelini de tesdis (altılama) etmiştir.

Sadık Vîcdani, şiir kitabına geleneğe uyarak besmele, hamdele ve salvele ile başlar. Bu şiirler kıta nazım şekliyledir. Ardından 4 halifeyi, Hz. Fatma'yı, Hz. Hasan ve Hüseyin'i ve ashab-ı kirâmı medh eder. Bu bölümlerdeki şiirleri murabba nazım şeklindedir. "Tahdîs-i Ni'met" başlıklı 46 beyitlik kaside Sultan Abdulhamid hakkında medhiyedir. "Medh-i pâdişâhî" başlıklı tarziye, Sultan II. Abdülhamid hakkında yazılmış 4 bölümlük bir medhiyedir. Yine Sultan II. Abdülhamid medhi ile ilgili bir gazel ve üç adet kıta nazım şekliyle yazılmış şiir bulunmaktadır. "Kıta'ât-ı

Tarihiye" başlıklı tarih şiiri 4 kıt'adır. Vicedani'nin bu tarihi orjinaldir.¹¹ Çankırı cephanesi, Çankırı deposu, Çankırı Askerlik dairesi için tarih, Çankırı'daki Kışla-ı Hümâyunun tamiri için tarih ve Taşköprü hükümet konağı için bir tarih bulunmaktadır. Bu tarih manzumelerinin hepsi kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır. Şehrin valisini methetmek için bir terci-i bend (başlık terci-i bend olsa da klasik terci-i bend kurallarına uymamaktadır) Adana Valisi Fâik Paşa'nın Kastamonu Valilikleri hengâmında Sinop'tan İnebolu'ya Avdet ederken geçirdikleri bir deniz kazası üzerine söylediği şiir, Kastamonu Dârü'l-mu'allimîn ibtidâiye şu'besi mu'allimi ve mekteb-i idâdî Arabî Hocası Osman Nûrî Efendinin nişânını tebrik mahiyetinde bir şiir, Kastamonu Nâib-i sâbıkı sâdât-ı Berzenciye'den Ahmet Fâiz Efendinin Kastamonu'da doğan oğluna şiir, Kastamonu eşrafından Hafız Ahmet Mâhir Efendi'nin bir gazelini tahmîs, aynı kişinin bir gazelini tesdis, terbi ve tazmin, iki bölümden oluşan toplam 19 beyitlik bir sâkî-nâme, 13 adet gazel (Bunların 2 tanesi naziredir) 1 şarkı, 12 adet kıt'a, Sadık Vicedani'nin kendi hayatını

anlattığı mesnevi nazım şekliyle yazdığı 46+1 beyitlik hasbihali, "Kahkaha" adlı kitabının içeriğinden alınan 4 adet manzume, mısralar ve mezar taşlarına yazmış olduğu manzumeler bulunmaktadır. Bu mezar taşları; Kastamonu livası kumandanı Sadık Paşa merhumun mezar taşı, Naib Şefik Efendinin mezar taşı, Serdâr-ı ekrem Ömer Paşa'nın kerimesi ve Sadık Vicedani'nin küçük biraderi 'Âkif Beğın kayınvalidesi Emine Hanımın mezar taşı, Sadık Vicedani'nin oğlu Mahmud Rıdvân'ın mezar taşı, 3 tane kadın ve genç kızın mezartaşı, İnebolu mukâvelât muharriri Mehmed Hilmi Efendinin lisânından oğlunun mezar taşına yazılan manzume, Araç kazası kâimmakamı iken vefât eden Sâmi Efendinin mezar taşı, bir ihtiyarın, bir rindin ve bir nasihatçının mezar taşlarına yazdığı manzumeler bulunmaktadır.

Sadık Vicedani, şiirlerinin % 90'ını aruz vezni ile yazmıştır. Zaman zaman heceyi de denediği olmuştur. Şiirlerinde aruzun 19 farklı kalıbını kullanmıştır. Bu kalıplar ve adetleri şöyledir:

NO	ARUZ KALIPLARI	ADET
1	<i>Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün</i>	14 ADET
2	<i>Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün</i>	3 ADET
3	<i>Fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün</i>	3 ADET
4	<i>Fâ i lâ tün fâ i lün</i>	1 ADET
5	<i>Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün</i>	1 ADET
6	<i>Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün</i>	8 ADET
7	<i>Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün</i>	3 ADET
8	<i>Me fâ 'i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün</i>	2 ADET
9	<i>Me fâ 'i lün me fâ 'i lün fe 'û lün</i>	5 ADET
10	<i>Me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün</i>	8 ADET
11	<i>Me fâ i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün</i>	2 ADET
12	<i>Me fâ i lün me fâ i lün me fâ i lün fe 'û lün</i>	1 ADET
13	<i>Mef 'û lü fâ 'i lâ tün me fâ 'i lü fâ 'i lün</i>	4 ADET
14	<i>Mef 'û lü fâ 'i lâ tün</i>	1 ADET
15	<i>Mef 'û lü fâ 'i lâ tün me fâ 'i lü fâ 'i lâ tün</i>	1 ADET
16	<i>Mef 'û lü me fâ 'i lü me fâ 'i lü fe 'û lün</i>	7 ADET
17	<i>Mef 'û lü me fâ 'i lün fe 'û lün</i>	4 ADET
18	<i>Müs tef 'i lün fe 'û lün müs tef 'i lün fe 'û lün</i>	2 ADET
19	<i>Müs tef 'i lün müs tef 'i lün müs tef 'i lün müs tef 'i lün</i>	1 ADET

Vicdani'nin şiirleri genel olarak incelendiğinde, döneminin önde gelen şairlerinden olduğunu söyleyemeyiz. Ancak onun şiirleri Kastamonu ve civarında bulunan Çankırı, Taşköprü, Araç gibi yerlerin sosyal, tarihi ve kültürel yönlerinin aydınlatılması için önemlidir. Özellikle Kastamonu merkezde bulunan yerler, 19. yüzyılda şehrin sosyal hayatı, insani ilişkiler, okullar, bazı yerlere düşürülen tarihler, mezar taşları ve onlara düşürülen tarihler açısından önemlidir. Vicdani'nin şiirleri özellikle 19. yüzyılın sonunda Kastamonu'nun sosyal hayatının aydınlatılması açısından önemlidir.

Sadık Vicdani'nin "Nagamât-ı Vicdâniye"si klasik anlamda bir divan değildir. Ancak divan tarzının etkisi de yoğun bir şekilde kendini hissettirir. Şiirlerini, divan edebiyatı nazım şekillerine uygun olarak yazmaya çalışmış, bazı şekillerde de geleneğin dışına çıkmıştır. Diğer yandan gelenekde şiirlere başlık konmazken Vicdani'nin şiirlerinin hemen hemen hepsinde başlık bulunmaktadır. Dolayısıyla Sadık Vicdani, döneminde gelenekle modern edebiyatın arasında kalmıştır.

NAGAMÂT-I VİCDANİYE

Besmele

A'zam-ı esmâ-i ilâh-i azîm
Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamdele

Mef'û lü me fâ 'î lü me fâ 'î lü fe 'û lün

Ey Hâlık-ı ferdâne-i ekvân u halâik
Tebcîl-i celâlinde denir "Celle celâlüh"
Ey masdar-ı envâ'ı fuyûzât u hakâyık
Tahdîs-i nevâlinde denir "Amme nevâlüh"

Salvele

Mef'û lü me fâ 'î lü me fâ 'î lü fe 'û lün

Ey mazhar-ı zî-şânı Hüdâ-yı müteâlin
Ekvân u halâik sana hep tesliye-hândır
Rahmetde nübüvvetde risâletde kemâlin
Müstağni-i efsah-ı berâhîn ü beyândır

Tarziyye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn

Mef'û lü me fâ 'î lü me fâ 'î lü fe 'û lün

1
Ey masdar-ı zî-şân-ı vefâ Hazret-i Sıddık
Ey mazhar-ı âlâ-i Hüdâ Hazret-i Sıddık
Her dem azîm şân u kemâlât-ı celilen

Her vech ile takdise sezâ Hazret-i Sıddık
2

Ey menba'-ı irfân u celâlet Fâruk
Ey masdar-ı envâ'-ı adâlet Fâruk
Âlem sana ta'zîm ederek tarziye eyler
Ey matla'-ı envâr-ı hidâyet Fâruk

3

Ey cilve-geh-i hilm ü hayâ Zi'n-nûreyn
Ey câmi-i Kur'an-ı Hüdâ Zi'n-nûreyn
Oldun iki mehpâre-i ismetle münevver
Tefhîm ile der cümle sana Zi'n-nûreyn

4

Ey vâris-i ilm-i nebevî şâh-ı velâyet
Ey vâkîf-ı esrâr-ı Hudâ kân-ı kerâmet
İrfânına ihsânına hayrân olup âlem
Eyleyler sana ta'zîm ile takdîm-i tahiyet

Tarziyye-i Cenâb-ı Fatîmetü'z-Zehrâ

Mef'û lü fâ 'î lâ tü me fâ 'î lü fâ 'î lün

Ey şeb-çerâğ-ı düde-i Fahr-i Cihân Betül
Ey pîşvâ-yı arsa-i dârü'l-emân Betül
Takdim eder tahiyyatı bir abd-i âsimin
Lütfen kabul eyle ânı (anı) her zaman Betül

Tarziyye-i li-Cenâb-ı sıbteyni'l-mükerremeyn

Mef'û lü fâ 'î lâ tü me fâ 'î lü fâ 'î lün

Ey kurre-i uyûn-ı Resûl-ı Hudâ Hasan
Ey nûr-ı çeşm-i şîr-i Hudâ müctebâ Hasan
'Âlem hulûs-ı kalb ile tekrîm eder seni
Vâcib hemîşe terdiye vâcib sana Hasan

Ey nev-nihâl-i ravza-i âl-i abâ Hüseyin
Ey şehsüvâr-ı arsa-i kerb ü belâ Hüseyin
Mâtem-nümâ-yı mes'ele-i Kerbelâ olup
'Âlem hemîşe tarziye eyler sana Hüseyin

Tarziye li-Hazerât-ı Ashâb-ı Kirâm

Fe i lâ tün me fâ 'î lün fe 'î lün

Ey mefâtîh-i kişver-i İslâm
Ey mesâbîh-i âsmân-ı Hüdâ
Arz-ı ta'zîm eder kabul ediniz
Size bir şâir-i güzide-nevâ

Tahdîs-i ni'met

Medh-i veliyy-i ni'met-i bî-minnet

Fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lün

Başlayın Osmanlılar tahmîd-i Rabb-i izzet'e
Ez ser-i nev başlayın tesbîh-i Rabbâniyyete

Arş'a çıksın nağme-i tahmîd ü tesbihâtınız
Zîb-i nev verdi bugün Hakk şân-ı İslâmiyyete

Mebde-i devr-i saâdetdir hakikatde bugün
Mültecâ-yı pîr u bernâ verdi Mevlâ ümmete

Masdar-ı feyz ü terakkidir hakikatde bugün
KONU 'ankâ-yı hilâfet mehd-i sultâniyyete

5 Mazhar-ı nûr-ı tecellidir hakikatde bugün
Hak Te'âla elyakin bahş etdi taht-ı şevkete

Akdes-i eyyâmdır rûz-ı velâdetdir bugün
Sermedî sûretle mebde' oldu mes'ûdiyyete

Mevlid-i sultân-ı 'âlû'l-'âl-i tîynetdir bugün
Bahş olunmuşdur hayât-ı tâze cism-i devlete

Nûr-pâş olmuşdu Hakk'a neyyir-i şevket bugün
Feyz-i nev vermiş idi gabrâ-yı insaniyyete

Hazret-i Sultan "Hamîd" olmuşdu bürhân-ı kemâl
Böyle bir yevm-i mukaddesde kemâl-i kudrete

10 Eyledi evvel velâdetle cihâm gark-ı nûr
Sonra verdi zîb ü fer evreng-i Osmâniyyete

Padişâhâ şevketinle çok yaşa binler yaşa
Bahtiyârız nâil olduk sen veliyyi-ni'met'e

Âftâb-ı ma'deletsin tâbiş-i 'adlin senin
Etdi dünyayı serâpâ gark nûrâniyyete

Milket-i şâhâneni her gûne âsâyiş ile
Gıpta-bahş etdin şehâ dâru'l-hulûde, cennete

Her vilâyet, her livâ, her bir kaza her nahiye
Oldu bir enmûzec-i zî-bâl ma'mûriyyete

15 Ekmelü'l-edvârdır devr-i hümâyunun senin
Daldılar Osmanlılar deryâ-yı mesrûriyyete

Ecmelü'l-'a'sârdır 'asr-ı hümâyunun senin
Takviyet vermekdesin hakkıyla İslâmiyyete

Sâni-i Fâruk-ı a'delsin eyâ fahru'l-mülûk
Yollar açdın ümmete hüsn-i sülûk u sîrete

'Avn-i Hak'la mu'dilât-ı devleti ey zill-ı Hak
Dâimâ etmekdesin îsâl hüsn-i sîrete

Hüsn-i tedbîrin bütün dünyaya verdi intizâm
Savlet-i kahrınla a'dâ-yı düşürdün rehbeste

20 Sâye-sâz-ı ma'deletsin doğrusu dünyaya sen
Câ-be-câ 'âlem şitâb etmekde 'akd-i hillete

Her irâden her nev'i fermân-ı şâhânen senin
Oldu dünyada bütün mikyâs hakkâniyyete

Mazhar-ı ferdânesin ilhâm-ı sübbûhâneye
Feyz-i Hak cârî olur yenbû'-ı 'akl u fikrete

Sâye-i 'adl-i hümâyununda her 'abdin işi
Oldu hakkıyla mukârin hüsn-i fasl u rü'yete

Esdikâ-yı din ü devlet 'ahd-i 'adlinde senin
Yâ nasıl cehd eylemez ibrâz-ı hüsn-i hidmete

25 Zerretün mâ istikâmetden olunmaz inhirâf
Feyz-i bahş oldun ser-â-pâ esdikâ-yı devlete

Lutf-ı mahzınla bütün dünyâyı dil-sîr eyledin
Mültecâsın hâsılı erbâb-ı fakr u hâcete

Gelmedi, gelmez cihâne bir nazîrin doğrusu
Hep melek takdîs-hândır sen hamîdü'l-haslete

Vakf u hasr etse cihân eyyâm-ı ömrü şüpheşiz
Vâsıl olmaz medh-i şâhâne hudûd u gâyete

Çeşm-i dünya görmedi böyle müşahhas bir misâl
'Adl-i zât-ı pâk-i Hakk'a fitrat-ı ulviyyete

30 Eyleyib evsâf-ı şâhânenen istinbât-ı feyz
Bir gazel tarh eyledim geldim de şevk u gayrete

Sâkiyâ bir bâde ver dil-teşnegân-ı vuslata
Ey felek bir perde çek rûy-ı siyâh-ı firkate

'Arz-ı dîdâr-ı dırâşân eylesin 'uşşâkıma
Söyleyin Allah için artık o serv-kâmete

Her cihet bir zevke mazhar her taraf pür-şevkdir
Kalmasın müştâk dil artık o mihr-i tal'ate

Nâ-revâdır âh u vâhi 'âşık-ı dil-teşnenin
Câ-be-câ müstağrak olmuşken cihân ümniyyete

35 Gel sokul âğûşa ey nev-bâve-i ümmîd sen
Ba'demâ hasret kalır hasret likâ-yı hasrete

Maksadım nazm-ı kasâidden gazelden hâsılı
Arz u tekrar-ı du'âdır hâk-pây-ı hazrete

Farz olan vâcib olan hâsıl tahattum eyleyen
Çünkü "Vicdânî" du'âdır uhde-i rıkkıyyete

Dâimâ takdim eder 'âlem hulûs-ı kalb ile
Câ-be-câ bâng-i dürûdî kurb-ı vahdâniyete

Elsine 'âlemde dâirdir du'â-i akdesi
Gark eder her bir lisân u kalbi zîb ü zînete

40 Yâ İlâhî hürmetiyçün ol Habib-i ekremin
Ömr-i Nûh ihsân [et] zıll-ı zalîl-i re'fete

Şems-i feyz-efşân-ı hadrâ-i şehâmet dâimâ
Revnağ u pîrâye olsun gülsitân-ı sıhate

Dürre-i beyzâ-yı iklîl-i hilâfet her zaman
Miknet ü satvet-fezâ olsun serîr-i şevkete

Mazhar etdin tâ ezel ilhâm-ı Feyyâzânene
Sen mu'în ol nüsha-i kübrâ-yı 'adl ü hikmete

Mazhar et her işde tevfikât-ı Rabbâniyyene
Çünkü bir bahşâyışindir dine mülke ümmete

45 Rabbenâ feyz ü tecellâ-yı ilâhiyyen senin
Rehnümâ olsun hemîşe ol peyember-sîrete

Pâdişâhâ, Husrevâ, Şâhenşâha binlerce yıl
Zîb ü fer ver ma'deletle tâc u taht-ı devlete
fî 16 Şa'bân 1311 (1893)

Medh-i Padişâhî

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Pâdişâh-ı zû-me'âlf, şehriyâr-ı zî-kerem
Zıll-ı Rabb-i Lâ-yezâlf dâver-i bâlâ-'âlem
Vâkıf-ı sır u hafâyâ masdar-ı fazl u hakem
Ma'den-i cûd u 'atâyâ Husrev-i Hâtem-şiyem
Hazret-i Abdülhamîd-i şehriyâr-ecdâddır
Doğduğun gün geldi cân cism-i cesîm-i devlete
Zîb ü fer verdin vücûdunla serîr-i şevkete
Mazhar-ı ferdânesin ilhâm-ı Rabb-i izzet'e
Pâdişâhım dâd-ı Hak'sın sen bu milk ü millete
Sâye-i 'adl-i hümâyûnunda 'âlem şâddır
Lutf-ı mahsusunla ey sultân-ı Hâtem-mekremet
İntişâr etdi bütün dünyaya nûr-ı ma'rifet
Buldu feyz-i inbisât-ı mâ-yelîkîn ma'delet
Eyledin hakkâ berâyâyı rehîn-i mes'adet
Şimdi 'âlem her cihetle mes'adet-âbâddır
Ey medâr-ı emn-i dünya ey şehen-şâh-ı dilîr
Ey melâz-ı pîr u bernâ ey şeh-i 'âlî-zamîr
Süfîre-i ihsânın etdi 'âlemi sırâb u sır
Hâsılı dermândegân-ı asra sensin dest-gîr

Lutf u 'adlin şefkatin nâ-kâbil-i ta'dâddır
Eylerim artık dürûd-ı pâdişâha ibtidâ
Farz-ı ayn etmiş onu Hak eylerim elbet edâ
Olmasın mı ekser-i evkât mahsûr-ı du'â
Çünkü Vicdânî du'â pâdişâhım çok yaşa
Zîver-i garrâ-i elsendir zihî evrâddır
fî 16 Şaban 1310 (1892)

De'avât-ı Manzûme

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Tâc-dâr-ı tâc-dâr ecdâd-ı kudsfî-sîretin
Şehriyâr-ı mekremet-mu'tâd 'âlf himmetin

Böyle bir yevm-i mukaddesde cülûs-ı akdesi
Revnağ-ı zî-bâli oldu taht-gâh-ı devletin

Ma'delet, şefkat vücûduyla hemîşe müftehir
Hüccet ü bürhânıdır zîrâ kemâl-i şefkatin

Şanlıdır nâmın makâmın ey şehen-şâh-ı kerîm
Melce-i ferdânesi sensin bu şanlı ümmetin

Çok yaşa binler yaşa şâhâ du'â-i akdesin
Zînet-i hemvârı oldu elsen-i rıkkıyyetin
fî 19 Ağustos 1310 (1892)

Me fâ 'i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün

Velâdetinle cihânı garîk-ı nûr etdin
Eyâ şehen-şeh-i devrân-ı mes'adet-pîrâ
Cihânı rûz-ı cülûsun karîn-i 'adl etdi
Yaşa hemîşe yaşa ey yegâne adl-ârâ

Fâ i lâ tün fâ i lün

Her günün olsun şehâ
'İd ber-bâlâ-yı 'îd
Şevketinle çok yaşa
Hazret-i Sultan Hamîd

Eylesin Rabb-i Mecîd
Her günün bir yevm-i 'îd
Çok yaşa binler yaşa
Hazret-i Sultan Hamîd

Kıta'ât-ı Tarihiye

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

1	
Buldu feyz-i inbisâtın "ma'delet"	544
Sâye-i adlinde ey zıll-ı "Hudâ"	605
Hep senâ-hânın cihân lutfun "amîm"	+ 160
"Pâdişâhâ çok yaşa binler yaşa"	1309

2		
Eyledin halkı rehîn -i "mes'adet"	574	
Ey yegâne zıll-ı zât-i "Kibriyâ"	233	
Der hulûs-ı kalb ile nev'-i "beşer"	+ 502	
"Ey Hüdâvend-i cihân binler yaşa"	1309	

3		
Ey veliyy-i ni'met-i "Osmâniyân"	722	
'Âleme sensin yegâne "mültecâ"	474	
Medh-hânındır bütün her nükte "-senc"	+ 133	
"Şehriyârim dâim ol çok yıl yaşa"	1309	

4		
Sâl-i mâlfiden çıkar üç "kıt'ada"	193	
Altı târih-i musanna' "habbezâ"	711	
Geldi hâtifden de bir 'âlî "sadâ"	+ 95	
"Şehriyârim dâim ol çok yıl " yaşa"	1311	

KENGİRİ CEPHÂNESİ İÇİN

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Şâh-ı devrân Hazreti Abdülhamîd-i a'zamın
Merkez-i umrân-ı âlem milket-i şâhânesi
Sâye-i lutfunda oldu sâha-pîrây-ı vücûd
Ahd-i fârûkânesinde Kengiri cephânesi

KENGİRİ DEBOYU İÇİN

Müs tef 'i lün fe 'û lün müs tef 'i lün fe 'û lün

Zıll-ı zalîl-i Yezdân hâmi-zîr-destân
Mâhi-i bağı u tuğyân Abdülhamîd-i sâni
Olsun erîke-pîrâ tâ haşre dek İlâhî
Yapdırdı bu deboyu o şâh-ı bî-müdânî

KENGİRİ DÂİRE-İ ASKERİYYESİ İÇİN

Me fâ 'i lün Me fâ 'i lün Fe 'û lün

Şehinşâh-ı cihân fârûk-sîret
Meh-i gerdûn-haşmet mihr-i şevket

Ki sultân-ı zamân Abdülhamîd Han
Odur zıll-ı zalîl-i Rabb-ı izzet

Vücûdu tâ ebed olsun İlâhî
Şeref-bahşâ-yı evreng-i hilâfet

Yapılsun ahd-i iclâlinde böyle
Hezârân cây-ı miknet dâr-ı satvet

5 Çalışdı emr-i inşâsında el-hak
Kemîne bendesi gayretli Tal'at

Dü-mısrâ' cevherîn târihi nazma
Kulu Vicdâni etdi sarf-ı gayret

"Yapıldı pek güzel tarz-ı nevînde
Makarr-ı hâdimân-ı mülk ü devlet" 1308(1890)

KENGİRİ'DAKİ KIŞLA-I HÜMÂYUNUN TA'MİRİ İÇİN TARİH

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün

Şehinşâh-ı müfehham Hazreti Abdülhamîd Hân'ın
Cihâna sâye-i eltâfi bahş etmektedir umrân

Adâletde, şecâatde, sehâda mülhemiyetde
Atâ vü mekremetde mislinî hiç görmedi devrân

Bu zîbâ kışlayı inşâya bezl-i himmet etmişdi
O şâhın cedd-i pâki Hazreti Mahmûd-ı Adlî Hân

Harâba müşrif olmuşdu mürûr-ı vakt ile amma
Şeh-i umrân-perver eyledi ta'mirini fermân

Midâd-ı zerle târihi yazılsun çünkü Vicdâni
"Zihî i'mâr idildi beyt-i ceş-i nusret-i Mennân"
1312 (1894)

TAŞKÖPRÜ HÜKÜMET KONAĞI İÇİN

Tarih

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün fe 'û lün

Vücûd-ı Hazret-i Abdülhamîd Han
Bütün dünyâda istis'âd edildi

Yed-i pâk-i hümâyunuyla hakkâ
Sirâc-ı 'adl u dâd ikâd edildi

Bakın her yerde Lutf-ı şâmilîyle
Halâik doğrusu is'âd edildi

Memâlik sâye-i şâhânesinde
Birer sûretle hep âbâd edildi

5 Bu Taşköprüde de esbâb-ı umrân
Sahiyyan pek güzel i'dâd edildi

Bekir Kâmî Efendi himmetiyle
Bu tarz-ı dil-güşâ icâd edildi

Yazar Sâdık kulu (Vicdâni) târih
"Hükûmet habbezâ bünyâd edildi"
1311 (1893)

Tercî-i Bend**Der-sitâyiş-i vâli-i 'âlî-i bî-menend**

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

İnşirâk etdi yine matla'-ı tâbân-ı hüner
İnkışâf eyledi bir necm-i dirahşân-ı hüner

İnkisâf etmiş idi mâh-ı münîr-i ma'nî
İnşirâh eyledi her kalb-i sebak-hân-ı hüner

İnzilâm etmiş idi fikr-i suhen-senc-i beyân
İnsilâl eyledi şemşîr-i hükümrân-ı hüner

İnsidâd etmiş idi menba'-ı Feyyâz-ı bedî'
İnsilâl eyledi mîzâb-ı direfşân-ı hüner

Hamd u minnet bize bahş etdi o Mevlâ-yı kadîr
Şimdi bir fâzıl-ı nihrîr-i Harîrî-tahrîr

Öyle fâzıl ki suhen genc-i dehânında münîr
Öyle kâmil ki dehen şîve-i şânında münîr

Öyle şâ'ir ki bütün bîkr-i mezâmîn-i suhen
Pîş-gâh-ı harem-i hüsn-i beyânında münîr

Ya'ni hem-nâm-ı kerem-kâr-ı Halîlü'r-Rahmân
Mîr Hâlid ki odur dâver-i Âsaf-ı derbân

Şer'i ve kanuna bütün emrini tevfiik eyler
Ona tevfiik-i ilâhî olur elbette mu'în

Hikmet ü Hakk'a mukârin heme icrââtı
Hüsn-i tedbîrini etmez mi 'avâlim tahsîn

Zihn vekkâdı me'âlî ki [eder] hüsn-îcâd
Fikr-i nakkâdı eder hüsn-i tasavvur telkîn

İstikâmetle sadâkatle fetânetle bütün
Her işin ma'deletle hikmete etmekte karîn

Böyle bir vâliyi madâm ki bize verdi Hudâ
Rûz u şeb eyleyelim biz de ona hayr du'â

Öyle vâli-i hüner-ver ki me'âli-peymâ
Öyle 'âlî-i kerem-ver ki 'adâlet-pîrâ

Fahr eder hüsn-i beyânıyla me'ânî-i kelâm
Müftehir hüsn-i kabûlüyle kelâm-ı şu'arâ

Geldi bed' eyleyelim gayrı du'âya elbet
Farzdır ed'îye-i zât-ı veliyy-i himmet

Ey Hudâvend-i keremkâr, eyâ Rabb-i 'ibâd
Ol seniyyü'l-himemin ömrünü eyle müzdâd

Zîver-i gülşen-i ikbâl u celâlet olsun
Açılıp gonca-i dilhâhı misâl-i evrâd

Görmesin hüzn ü keder kalb-i sürûr-âgîni
Ola envâ '-ı tecelli ile her-dem dil-şâd

Ede her bâr tevâlî-i tecellî-i Hudâ
Feyz-i mahsûs ile ma'mûre-i kalbin âbâd

Her hususunda hemân mazhar-ı tevfiik olsun
Eylesin 'avn-i ilâhî ona dâim imdâd

Bende-i sâdıkı Vicdânî-i güm-nâmı eder
Ba'demâ ed'îyesin zîb-i lisan-ı evrâd

**Adana Valisi saadetlü Fâik Paşa Hazretlerinin
Kastamonu valilikleri hengâmında Sinop'tan
İnebolu'ya avdet ederken geçirdikleri bir kaza-yı
bahrî üzerine söylenmiştir:**

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün
S

elâmet sâhilin elbet bulur vâli-i vâlâ-şân
Tevekkül etdi çünkü Hâlık-ı ekvân u eflâke

Muvaffak olmasın mı her umûrunda o bâlâ-şân
Tevessül etdi rûhâniyet-i Sultân-ı Levlâk'e

Olur elbette münkâd u mu'înî Hızır ile İlyâs
Hudâ feyz-i tecelli verdi ol zî 'akl-ı derrâke

Veliyy-i ni 'metin hüsn-i vusûlü sâhil-i feyze
Nice gümrâhı kâfidir tarîk-ı feyze islâke

5 O bir gavvâs-ı bahr-ı ma'rifet kim nûr-ı 'irfânı
Delîl-i 'ilmi fehvâ-yı şerif "mâ 'arafnâk"e

Verir bir başka hâsiyyet verir elbette Vicdânî
Onun nûr-ı nigâh-ı feyzi dâim düşdüğü hâke

Târîh-i tefeyyüz

Müs tef 'i lün fe 'û lün müs tef 'i lün fe 'û lün

Yâ Hazret-i Muharrem Mevlâ mübârek etsin
Târîh-i tefeyyüzün "tefeyyüzün"dür senin

1310

Târîh-i Terakki

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün

Çıkıp üç er dedi târîh-i cevher-dâr Vîcdânî
Te'âlâ eyledi hakkıyla Eşref Beg şeref buldu 1311
**Kastamonu Dârü'l-mu'allimîn ibtidâiye şu'besi
mu'allimi ve mekteb-i idâdî Arabî Hocası 'Urefâ-
yı fuzelâdan mekremetlü Osman Nûrî Efendinin
nişân tebriki**

Kim ki menba' ise fazl-ı hünere
Kerem-i pâdişâha çeşbândır
Bir gelir hâtıra târîh-i zerrîn
"Sadr-ı Osman'a nişân şâyândır" 1310

**Kastamonu Nâib-i sâbıkı sâdât-ı Berzenciye'den
faziletlü Ahmet Fâiz Efendinin Kastamonu'da
tevellüd eden mahdumuna**

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Hazret-i Fâiz Efendi-i ma 'ârif-pîşe
Hısn-ı âmâline yâ Rab ola dâim Fâiz
Eydi-i mefhareti ref ile yazdım târîh
"Menba'-ı feyz-i ilâhî ola necl-i Fâiz" 1310

**Nâib-i mûmâ ileyhî 'Akâid-i İslâmiye için
yazdıkları telhis-i belîğa takrîz**

Fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün

1
Bir Harîrî-i devr-i Sultânî
Etdi âsâr-ı fazlını ibrâz
Bir Bedfû'z-zamân-ı bî-enbâz
Ahmedü'l-Fâiz-i Süleymânî

2
Görünüz milletin güzîdesini
Eyledi rûh-ı hazreti şâdân
Olur elbette midhate şâyân
Sebt eden ümmetin 'akîdesini

3
Fe 'i lâ tün me fâ i lün fe 'ilün
--- Resûl'dür hakkâ
Vâris-i 'ilm-i Haydar-ı Kerrâr
Kurretü'l-'ayn-i kümmel-i ahrâr
Lutf-ı zât-ı Hudâ'yadır ahrâ

4
Aldı dest-i fazilete kalemi
Yine ol fâzıl-ı bedî'a-nüvîs
Bârekallâh pek belîğ u selîs
Etdi telhîs 'Akâid-i ümemi

5
Var mıdır şimdi bir yazan el-hak
İşte böyle ecl-i âsârı

Beyyazallâhu vecheke'l-bârî
Dese 'âlem değil midir elyak
6

Durma üstâd bî-müdânî yaz
Himmetin eylesin Hudâ meşkür
Kalbin olsun rehîn-i feyz ü sürûr
Bize bin böyle nüsha azdır az

**Üstâd-ı Ekremim allâme-i hafîr, nıhrîr-i Harîri-
tahrîr faziletlü Hafız Ahmet Mâhir Efendi
Hazretlerinin bir gazel-i belîğânelerini tahmîs**

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Ruhlarındır gül-i gülzâr-ı irem-vâr-ı kazâ
Benlerin dâne-i teshîr-i sipeh-dâr-ı kazâ
Hatlarındır çemen gülşen-i ruhsâr-ı kazâ
"Kaşların kâsîd-ı can iki kemândâr-ı kazâ
Gözlerin tîr-i ciğer-dûz belâ-zâr-ı kazâ"

Ruhların sâha-i zehrâ-yı nihâl-i vahdet
Benlerin habbe-i sevdâ-yı hayâl-i vahdet
Hatların müjde-res kurb-ı mâl-i vahdet
"Gözlerin nergis gülzâr-ı cemâl-i vahdet
Kaşların hâme-rû hitta-i ezhâr-ı kazâ"

Ruhların matla'-ı hürşîd-i tecellâ-yı rumûz
Benlerin dürre-i ferdâne-i deryâ-yı rumûz
Hatların sünbül-i hoş-bû-yı semen-sâ-yı rumûz
"Kaşların sâkî-i zevk-âver-i fihâ-yı rumûz
Gözlerin câm-ı cem u sâgar sır-ı şâr-ı kazâ"

Ruhların gülşenidir hüsn-i safâ pîrânın
Benlerin dânesidir dâm-ı kazâ peymânın
Hatların vermede hükmün kalemi i'lânın
"Gözlerin merkezidir dâire-i sevdânın
Kaşlarındır onun üstündeki bergâr-ı kazâ"

Ruhların dâire-i pîrâ-yı nüvîd-i vahdet
Benlerin nokta-i emîne bedîd-i vuslat
Hatların müjdede 'îd-i sa'îd-i vuslat
"Kaşların oldu hilâl-i nev 'îd-i vuslat
Gözlerin ona iki şâhid şehvâr-ı kazâ"

Ruhların mastaba-i 'aşkda üstâd-ı fûnûn
Benlerin anda sebak-hân-ı mu'ammâ-yı derûn
Hatların hâvî-i ebhâs-ı hafâ yâ-yı cünûn
"Gözlerin sûre-i nûn, nûn-ı zuhûr-ı feyekûn
Kaşların besmele-i mushaf-ı esrâr-ı kazâ"

Ruhların sâgar-ı gül-fâm rahîk-ı ma'nâ
Benlerin nakl-i neşât-dem dûr-ı mînâ
Hatların revnak-ı şevk-âver bezm-i sevdâ
"Kaşların leyle-i esrâ-yı serâir-i pîrâ
Gözlerin subh-ı safâ matla'-ı envâr-ı kazâ"

Ruhların ma 'reke-i ehl-i hevâ-yı devrân
Benlerindir hedef tîr-i nigâh-ı 'înân
Hatlarıdır hâkem sulh u selem hitte-i cân
"Gözlerin muhyî-i cân çeşme-i âb-ı hayvân
Kaşlarıdır zulumât-ı reh-i dildâr-ı kazâ"

Ruhların oldu metâf-ı dil-i zâr-ı zâir
Benlerindir hacerü'l-esved-i kalb-i şâ'ir
Hatların da ana Vicdânî çekince satır
"Kaşların kiblesine etti teveccüh Mâhir
Gözlerin oldu ser-i subha-i ezhâr-ı kazâ"

Müşârun ileyhın bir gazel-i belîğânelerini de tesdis

Me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün

Bakanlar in'ikâs-ı hüsnüne ruhsâre sanmışlar
Görenler hâl u tavrın cümbüş-i gehvâre sanmışlar
Bakanlar nâleme âlâyiş-i nezzâre sanmışlar
Görenler cûşîş- çeşmânımı fevvâre sanmışlar
"Bakanlar pertev-i ruhsârına mehpâre sanmışlar
Görenler çeşm-i lâhûtisini seyyâre sanmışlar"

Esîr-i zülf-i şeb-târ olduğumdan mı neden bilmem
Sihâm-ı 'aşk ile zâr olduğumdan mı nedir bilmem
Sitem-i efzâ-yı ağıyâr olduğumdan mı neden bilmem
Rehîn-i vasl-ı dildâr olduğumdan mı neden bilmem
"Demâdem yâr ile olduğumdan mı neden bilmem
Dil-i zârı cefâ-yı yâr ile hep yâre sanmışlar"

Çeker mi ehl-i dile bâr-ı girân in ü ân dâim
Nihân olsun mu hâkisterle bir âteş-feşân dâim
Olur ezvâk-ı mahrûrâne şevk-efzâ-yı cân dâim
Ayır eşvâk-ı mes'ûdâne benden kudsiyân dâim
"Reh-i cânânda can verdiklerinden 'âşıkân dâim
Fedâ-yı cânı derd-i 'aşk için bir çâre sanmışlar"

Unutmuşlar da sahbâ-yı safâ bahşâ-yı sevdâyı
Bırakmışlar da âh u vâh şevk-ı efzâ-yı sevdâyı
Ele almışlar amma şimdi bir da'vâ-yı sevdâyı
Çekmişler görünce mihnet fifâ-yı sevdâyı
"İşitmişler esîri olduğum Leylâ-yı sevdâyı
Beni de Kays-veş hayret-nümâ âvâre sanmışlar"

Zamîr ehl-i ma'nâ müstetir âyât-ı vechinde
Dizilmiş noktalar 'anber gibi müşkât-ı vechinde
Münakkaş nâm Vicdânî dahî râyât-ı vechinde
Niyâzım pek 'ayândır dergeh-i hâcât-ı vechinde
"Görenler in'ikâs-ı şevk mi mir'ât-ı vechinde
Unutmuşlar seni bu Mâhir-i biçâre sanmışlar"

Müşârun ileyhın bir gazel-i 'âfîlerini de terbî'

Me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün

Cihân bir berke benzer fikr-i bâlâ ters-
mendindir

Cinân bast-ı bisât-ı 'aşk için 'arş-ı bülelendindir
"Cihân bezm-i safâ-yı üstüvâde behre-mendindir
Bu cân da ol tecellihânedede bir müstemendindir"

Dökülmüşdür niçin mir'ât-ı veche zülf şeb-i târın
Lüzumu var mıdır âyîneye bir öyle estârın
"Çıkar mı aradan kaçmakla 'aks-i nûr-ı dîdârın
Gönüller hep senin mir'ât-ı hüsn-i dil-pesendindir"

Safâdâr-ı muhabbet olduğum günden beri zülfün
Devâ cûyâ-yı mihnet olduğum günden beri zülfün
"Hüküm ber-dâr-ı hayret olduğum günden beri
zülfün

Takılmış boynuma teshîri müstahkem kemendindir"

Kalırsa ehl-i 'aşka karşı feyzin bir zaman mestûr
Görünmez olsa da ufk-ı vefâ-yı vuslatından nûr
"N'ola envâr-ı dîdârından olsa dîde-i gam dûr
Hayâl-i tâ benânınla yine dil nakşibendindir"

Hükm-i fermâ-yı vicdân oldu Vicdânî belâ-yı 'aşk
Bir âteşten yapılmış pîrehendir ibtilâ-yı 'aşk
"Devâ-sâz-ı visâl ol Mâhir'e ey cân fezâ-yı 'aşk
Esîr-i bister-i hicrânın olmuş derd-mendindir"

Tahmîs tarzında tazmîn

Fâ 'ilâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Söyle ey dil yine bilmem ki ne hâl oldu bana
Hâsıl-ı zevk u tarab vehm ü hayâl oldu bana
Zehr-i hicrin heme ân özge nevâl oldu bana
"Lokma-i gam ki gülü gîr-i melâl oldu bana
Şîr-i mâder gibi mey şimdi helâl oldu bana"¹²

Neşve-i deşt-i fenâ meyden ibâret kaldı
Nağme-i ehl-i hevâ heyden ibâret kaldı
Lahn-ı gülgeşt-i sivâ neyden ibâret kaldı
"Lokma-i gam ki gülü gîr-i melâl oldu bana
Şîr-i mâder gibi mey şimdi helâl oldu bana"

Beşerin gamla mı mezc eylediler mâyesini
Bağladı silsile-i 'âleme kim pâyesi
Buldu 'âşık bu'l-muhânedede sermâyesini
"Lokma-i gam ki gülü gîr-i melâl oldu bana
Şîr-i mâder gibi mey şimdi helâl oldu bana"

Dâne-çîn oldu gönül gülşen-i ruhsârından
Aldı peyvend-i gamı zülf-i siyehkârından

Gözleri fitneler eyler o kemîn-dârından
"Lokma-i gam ki gülü gîr-i melâl oldu bana
Şîr-i mâder gibi mey şimdi helâl oldu bana"

Geçmedi nâz u tegâfülden o yâr-ı 'ayyâr
Eyledi 'âşıkı billâh perîşân efkâr
Hasb-i hâl eyledi şu matla'ı Vîcdânî-i zâr
"Lokma-i gam ki gülü gîr-i melâl oldu bana
Şîr-i mâder gibi mey şimdi helâl oldu bana"

Sâkî-nâme

I

Mef 'û lü fâ 'i lâ tün mef 'û lü fâ 'i lâ tün
İşretine fenâda uçdun hevâda sâkî
Ben de reh-i gınâda kaldım belâda sâkî

Mest-i elest idim ben sahbâ bedest idim ben
Hudâ-perest idim ben "Kâlû belâ"da sâkî

Dil olmadı küşâde ver bâri sâde bâde
Yandım aman ziyâde aşk u hevâda sâkî

Sabâ keder getirdi gûyâ haber getirdi
Daha neler getirdi şekl-i vefâda sâkî

5 Bûs etmeden ayağı dil bulmuyor ferâğı
Yarin nedir belağı semt-i cefâda sâkî

Hiç var mı ihtimali ister gönül visâli
Dâim budur hayâlî bezm-i safâda sâkî

Dilber tegâfûl eyler gönlüm tecâhül eyler
Terk-i mey ü mül eyler kalımsı hitâda sâkî

Hiç kalmadı penâhın çoktur senin günâhın
Çıksın semâya âhın subh u mesâda sâkî

Bülbül nevâyı kessin mutrüb hevâyı kessin
'Âşık recâyı kessin semt-i Sebâ'da sâkî

10 Dil murgı bir hümâdır fikrim ona semâdır
Vîcdânî mübtelâdır şimdi sanada sâkî

II

Mef 'û lü fâ 'ilâ tü me fâ 'i lü fâ 'i lün

Mahv u hebâ ederse bizi ibtilâ-yı mey
Göstermeyiz mâeser terk ü âbâ-yı mey

Biz dönmeyiz tarîka-i feyz u neşâtdan
Çünkü esir etdi bizi ibtilâ-yı mey

İçse şarab niyetine hakkı yok mudur
Hûn-ı 'uyûn hasreti her mübtelâ-yı mey

Söndü bütün fikirleri erbâb-ı işretin
Meyhânelerde kaldı kapandı cilâ-yı mey

5 Erbâb-ı neşve Nâîli gibi seyyâh olup gider
Hiç kalmıssa dehrde hâcat revâ-yı mey

Sürsün efendi mebde'-i yevm-i mu'âdeden
Erbâb-ı dil yanında dahi mâcerâ-yı mey

Ey mey helâlzâde olaydın şarâb-veş
Şimdi bu türlü olmayacakdı cezâ-yı mey

Sâkî sebûyı kırdı kesildi sabûhumuz
El birliğiyle bâri yıkılsın binâ-yı mey

'Ankâ gibi nişânesi olsun bulunmasın
Darbu'l-mesel yerinde dolaşsın nevâ-yı mey

Birkaç Gazel

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Yine bir dâi nevî dâğ-ı derûn etdi felek¹³
'Âşık-ı sâdika isnâd-ı füsûn etdi felek

Nerde cem'iyet-i hâtır nerede tab'-ı selîm
Fîkr-i âzâdeme ilkâ-yı zünûn etdi felek

Bu da nâ-sâzî-i tâli' eseridir elbet
Gerd-i âlâmı bana kühl-ı 'uyûn etdi felek

Uğradım vâdî-i tanzîre yine Vîcdânî
Bunda da 'aczimi izhâr u füzûn etdi felek

Şâ'ir

Müs tef 'i lün müs tef 'i lün müs tef 'i lün müs tef 'i lün

Keşf-i serâir eyliyor fikr-i 'amîki şâ'irin
Şerh-ı zamâir eyliyor re'y-i dakîki şâ'irin

Kurtulmadı kurtulmuyor asla hafâyâ-yı cinân
İnzâr-ı i'tinâsından bir dem hakîki şâ'irin

Dilber tegâfûl eylesin ister tecâhül eylesin
Sâbit kademdir doğrusu kalb-i rakîki şâ'irin

Yeter tegâfûlün fakat sînemde açtı şerhalar
Seyl-i sirişk-i iştîyâk oldu rahîki şâ'irin

Tasvir ile uğraşmasın bedâyî'-ı mahsûsayı
Oldu hayâl-i dilberân şimdi refik-ı şâ'irin

Ağyâr ile hemdem midir 'uşşâk ile hem-gam mıdır
Âyâne fikre hâdim midir yâr-ı şefkî şâ'irin

Vicdânî sözlerim benim takdir olunmuyor ammâ
Dünyâda var ise çıksın yâr-ı sâdık şâ'irin

Âh gönlüm âh

Me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün

Hezâr-ı 'aşka mı oldun ezelden bir kafes gönlüm
Nedir bu çektiğim senden nedir ey bu'l-heves gönlüm

Görüp bir darbe-i müjgân yâri bî-emânî sen
Ötersin dâimâ şiddetle mânend-ceres gönlüm

Görürken her zaman remz-i 'itâbı gamze-i yârdan
Niçin sen olmuyorsun sâhib-i zeng ü denes gönlüm

Berâber olmak istersen bütün gün gonca leblerle
Bu ümîde neden sen olmuyorsun dest-res gönlüm

Geçer eyyâm-ı ömrüm dâimâ efgânla Vicdânî
Bana aldırmadın keyfimce hâlâ bir nefes gönlüm

Yine Gönül

Fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lün

Yine etdin mi hafî zârını izhâr-ı gönül
Duydu mu hâl-i perîşânımı ağyâr gönül

Ketm-i zâr eyleyemezsin ne için sen söyle
Münfa'îl olsa sezâdır sana dildâr gönül

'Âşık-ı sâdık olan ketm-i te'sîr eyler
Sen niçün böyle edersin fez' u zâr gönül

Bilirim ben sana 'atf-ı nazar-ı şefkat ider
O mürüvvetli 'inâyetli olan yâr gönül

Bakmasın âhıma, ahvâlîme baksın dilber
Oldu Vicdânî yine 'aşka giriftâr gönül

KAŞ-GÖZ

Fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lün

Âşinâ-yı sûziş erbâb-ı sevdâdır gözün
Habbe-i hab-âver kalb-i süveydâdır gözün

Kıbletü'l- 'uşşâkdır, mihrâb-ı ma'nâdır kâşın
Râz-ı hâ-yı hilkat kevnini gûyâdır gözün

Habbezâ timsâl-i kavseyn-i mu'alladır kâşın
Vâkıf-ı ferdâne-i sırr-ı "ev ednâ"dır gözün

Şerha efzâ-yı cinân ehl-i sevdâdır kâşın
Neşve-i bahşâ-yı kulûb-ı peyrev-i bernâdır gözün

Nîze-dâr şehsüvâr hutte-i ândır kâşın
Mest-i nâz-ı sâgar-ı ser şâr-ı ma'nâdır gözün

Rehzen-i ehl-i tarîk 'aşk u sevdâdır kâşın
Rehnümâ-yı hikmet efzâ-yı te'âlâdır gözün

Sûziş-i vicdâna bahş-ı inbisât eyler kâşın
Kalb Vicdânî de terkîb-i tesellâdır gözün

NAZİRE

Fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lâ tün fâ 'î lün

Bakmıyorken bir zaman her çehre-i gül-fâma ben
Şimdi pek muhkem tutuldum bir mükemmel dâma ben

'Aks-i nûr hüsni ruhsârında seyr eyler iken
Hayflar düşdüm çeh-i sevdâ-yı pür-âlâma ben

Yâr istignâ-nümâ, dil derd-i 'aşka mübtelî
Âh kim nerden tutuldum derd-i bî-hengâme ben

Etme istiğnâ bu rütbe eyleme te'hîr-i vasl
Subh-ı vaslın görmeden bekler miyim akşama ben

5 Eylemem izhâr-ı şekvâ ey dil-i dilber-perest
Pek uzak düşsem de semt-i vasle râh-ı kâma ben

Dâimâ hükm-i kader zâhir olur câri olur
İstinâd etmem ne olsa baht-ı nâfir câme ben

Neşvesin ta 'kîb ederken dâimâ zill-i hımâr
Mînet etmem ba'demâ sahbâ dolu her câme ben

Peyrev oldum nevres-i hoş tab'a Vicdânî yine
Tab'ımın sevkiyle uydum cünbüş-i eyyâme ben

DEDİM Mİ DEMEDİM Mİ

Fe 'î lâ tün fe 'î lâ tün fe 'î lâ tün fe 'î lün

Dilberâ ben sana ağyâra hitâb et mi dedim
'Âşık-ı dil-şüdeye böyle 'itâb et mi dedim

Sevme yüz verme o ağyâre dedimse sana ben
Red eyle kahr eyle i'tâ-yı cevâb et mi dedim

Düşürüb 'aşka bu Vicdânî-i nâçâr-ı gamı
Söyle ey nûr-ı basar böyle yebâb et mi dedim

DERYÂ-DİLÂNE BİR GAZEL*Mef'û lü fâ 'i lâ tü me fâ 'i lü fâ 'i lün*

Bir noktadan bakınca kişi izzete, gama
Gam mı çeker düşerse de çâh-ı cehenneme

Fevt eylemez dakika-ı ömrü hayâtını
Vâkıf olan dakika-ı tekvîn-i âdeme

'Aks-i suver verirse sana i'tibâr tâm
Dikkatle bak efendi bu mir'ât-ı 'âleme

Bîhûde 'akl u zihnini it'âba düşmesin
Ermez 'ukûl-ı kâsıra bu emr-i mübheme

Vicdâni yok ki sevk edecek mürşid-i sahîh
Erbâb-ı 'ays u nûşı dahi râh-ı esleme
----- 000 -----

Cihân dest-i meşiyetde dururken
Ne mümkün eylemek takdîri tağyîr

'AŞK*Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün*

İnbisât-efzâ-yı cân oldukça cânâ feyz-i 'aşk
Gönlümü rûşen-ter etdi şimdi feyzâ feyz-i 'aşk

Cezbeli bir 'âşık-ı bezm-i elestim tâ ezel
Levha-i vicdânımı etmişdi mücellâ feyz-i 'aşk

Sâha-i gabrâda âsâr-ı muhabbet kalmasa
İnkıtâ' eyler mi benden zerretünmâ feyz-i 'aşk

Öyle bir nûr-ı mu'allâdır ki etmez in'ikâs
Kabiliyyet olmayan her kalbe asla feyz-i 'aşk

Hâme-i Vicdâni-i pür-şevki tehiz eyledi
Tab'ı pür-cevelânını etdikde gûyâ feyz-i 'aşk
----- 000 -----

Şevk-ı rü'yettir beni hayrân eden dîdârına
Zevk-ı vuslatdır teni kurbân eden ruhsârına

İSTÎLÂ-YI 'AŞK*Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün*

Muzdarip eylerdi efkâr-ı temennâ cânımı
Her cihetle kapladı nûr-ı tesellâ cânımı

Her cihet 'aşkınla bir Tûr-ı tecellîdir bana
Şevk-ı rü'yette yakar vâdi-i [Sînâ] cânımı

Bir şehîd-i râh-ı hakkım bânın istihsân ile
Câbecâ tebcîle başlar rûh-ı Yahyâ cânımı

Perver-i şebâb kemâl-i 'aşk u şevk etmektedir
Her zaman bir vech ile enfâs-ı 'İsâ cânımı

5 Ben kitâb-ı kâinâtın âşinâ-yı râzıyım
Neşve-dâr etdi rahîk-ı şevk-ı ma'nâ cânımı

Nûr-ı dîdârınla ey mihr-i cihân-pîrâ hasen
Eyledin müstağrak-ı nûr-ı tecellâ cânımı

Etdi istilâ ser-â-ser aşk-ı Vicdânî benim
Gönlümü çeşmânımı vicdânımı tâ cânımı

YÂR*Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün*

Dost zan etti de ağıyâr hilekârını yâr
Hasm-ı cân farz ediyor yâr-ı vefâdârını yâr

Nağme-i deşt-i safâ zan ediyor zan ederim
Âşıkın girye-i her bâr-ı meded-kârını yâr

Çekdi kurs-ı kamer-i hüsnüne bir perde gibi
Yine o zülf-i zerîn târ-ı siyehkârını yâr

Duruyor merhamete şefkate bîgâne gibi
Dinlemez âşıkının zâr-ı dil-i zârını yâr

Şeb-i deycûr visâlinde dahi Vicdânî
Dinlemez mi yine güftâr-ı safâ bârını yâr

HÜSÜN*Me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün*

Temâşâ eyledim ol dilberi mir'ât-ı hüsnünden
Çıkardım incizâb ma'nâsını âyât-ı hüsnünden

Dineldi bâmına bâlâ-yı tâk-ı 'aşk u sevdâdan
Belâlî bir 'ilim cânânenin râyât-ı hüsnünden

O dil ki dâimâ sevdâya kâbil 'aşka mâildir
Masûn olmazsa bir dem çok mudur âfât-ı hüsnünden

Dizilmiş 'anber-âsâ micmer-i vechinde bir çok hâl
Saçarsa çok mudur bûy-ı cefâ mişkât-ı hüsnünden

Bana va'd etdi vaslın gerçi ol mehpâre Vicdânî
'Aceb ma'dud mu vaslı ihtilâkıyyât-ı hüsnünden

BİR PİR-İ SEVDÂ DİYOR Kİ

Me fâ 'i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün

Bu sâl u sin ile her dem civân arar gezerim
Bu ma'siyetle yine ben cinân arar gezerim

Unutdu sanma di-i sâbit vefâdârını
Anar dîdesini her zaman arar gezerim

Kalırsa devre-i firkatde bî-mekân gönlüm
Misâfir olmagla bir âşiyân arar gezerim

Gönül severse de vechi sabîh olanları ben
O hüsn ü ân gibi bir kuvvet cân arar gezerim

Elimde olmadığından irâde Vicdânî
Misâl-i berk-i cihân bir civân arar gezerim

BÂDE

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Sanma ey mest-i cihân derde devâdır bâde
Doğrusu 'âşık bir özge belâdır bâde

Derd-i hicrân ile bî-çâre kalan 'uşşâka
Zann ederler idi olca gıdâdır bâde

Anlaşılmaz idi mâhiyyeti şimdi bilinir
Bâis-i mes'ele-i çûn u çerâdır bâde

İçmiyor 'âkil olan bir kadeh-i zehr-âbın
Mücib-i zevk u neşât-ı budalâdır bâde

'Akl u iz'ânı olan fark ediyor Vicdânî
Bezr ü isrâfa sebep kadehe sezâdır bâde

GÜZELSİN

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün fe 'ü lün

Â mihr-i nâz u 'işve pek güzelsin
Güzelsin dilberim gerçek güzelsin

Nazîrin görmedim hûbân içinde
Cihânda pek güzel bî-şek güzelsin

Reh-i 'âşık nevâzîde hemîşe
Tutarsan hûş bir meslek güzelsin

Nasîhat istemezsen pek zekisin
Bilirsin herşeyi zeyrek güzelsin

Cefâ-cev olma Vicdânî sözün tut
Dedirme kendine veyhek güzelsin

YİNE 'AŞK

Mef 'ü lü fâ 'i lâ tün

Aldım dem-i ezelde
Şevk u nevâ-yı 'aşk

Buldum o dem güzelde
Rûha gıdâ-yı 'aşk

Ben bâde istemezdim
Ziyâde istemezdim

Kılâda istemezdim
Bilsem bahâ-yı 'aşkı

'Âşık mıyım neyim ben
Sana ahsen

Bilmem bilir misin sen
Derd ü belâ-yı 'aşkı

Görmüş de rûh-ı 'âlem
Olmuş ona mutalsam

İhtar eder bana gam
O dil-rübâ-yı 'aşkı

Vicdânî mübtelâyım
Muhtâc u bî-nevâyım

Ammâ ferh-ı fezâyım
Bulsâm devâ-yı 'aşkı

NAZİRE

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün

Güzelsin her ilâhî şâ'irin 'ulvî hayâlinden
Güzelsin 'âşıkın 'aşkıyla mahfi hasb-i hâlinden

Güzelsin şâ'irin tasvîr-i 'aşk-ı dil-pezîrinden
Güzelsin ehl-i 'aşkın dil-ber-i hûrî misâlinden

Güzelsin nev-bahârın sûret-i neşv ü nemâsından
Güzelsin bir kızın te'sîr-i firkatle melâlinden

Bütün gün lem'a-rîz şevk-ı rü'yettir ki dîdârın
Güzelsin herkesin ümîd-i istikbâl ü hâlinden

5 Münakkaş öyle ma'nâlar ki levh-i hüsn ü ânında
Güzeldir ehl-i hâlin vecd ü şevk-ı hâl ü bâlinden

Kitâb-ı ahsen-i takvîme bir dîbâcesin mutlak
'İbâretsin güzel her şîr-i 'âlnin meâlinden

Nazîrin görmedi devrân devrân olduğundan tâ
Güzelsin dil-berim mâhın bile bedr ü hilâlinden

Güzelsin ehl-i fakr u ihtiyâcın hâl-i tenkîde
Muhâlî sûret-i imkânda farz u ihtimâlından

Güzeldir hâsılı nev-bâve-i gül-zâr Vicdânî
Rebîin nazretinden 'âşıkın subh-ı visâlinden

Me fâ i lün fe 'i lâ tün me fâ i lün fe i lün

Lisân-ı hal ile yâre hemîşe ben diyorum:
"Görüp de hâlimi ol vechile mu'âmele et

Niyâz edip yatıyor dil-şikeste bir 'âşık
A dil-rübâ ona rahm ile bir mukâbele et"

O cin fikirli güzel anlayıp diyor ki bana:
"Bırak bugüne sözü başka bir mükâleme et"

Disem ki ben sana bilmem olur musun râzı
"[O] Dil-hazîn ile gül hüsnünü mübâdele et"

Düşün bu hâli tefekkür edip de gâyetini
A şüh dil-şikenim ahsen-i mücâmele et

ŞARKI

Me fâ i lün me fâ i lün fe 'û lün

1
Durulmaz rûz u şeb hamyâzesinden
Usandım dilberin pek tâzesinden
Saçar bûy-ı cefâ yelpâzesinden
Usandım dilberin pek tâzesinden

2
Tegâfûl yok zaman görmüş güzelde
Tecâhül yok cihan görmüş güzelde
Cefâ yok imtihân görmüş güzelde
Usandım dilberin pek tâzesinden

3
Cihanda bulmadım tab'a muvâfık
Araşdırdımsa da bir yâr-ı sâdik
Tarîk-i 'aşkda Vicdânî'yi artık
Usandım dilberin pek tâzesinden

KITA'ÂT

Derim sana hemîşe anar çeşm-i 'âlem
Dilim zemîn-i 'aşkın sırrım semâ-yı sevdâ
Niçin cefâ edersin bu bî-nevâyaya herdem
'Akıl esîr-i zülfün fikr-i hü mâ-yı sevdâ

Gidemez 'âkil olan meygedeye
'Âr u nâmusu bırakmaz elden
'Akl u nâmûsa verir zill ü halel
Size ol neşveli bâde denilen

Serhoşlara düşmen olmamışdım
Sûfilere dost degildim amma
Sûfî beni zemm ü kadeh edermiş
Serhoş ise medhe gördü ahrâ

BİR MEKTEB SERNÂMESİ

Fâ 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün

Sana bilmem nasıl hitâb edeyim
Ola ta'zîm şânına layık
Nûr-ı dîn ol hemîşe "Nüreddîn"
Feyz-yâb eylesin seni Hâlık

BİR DİLBER-İ MÜTEGÂFİLE

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Farkı yokdur dilberin ağyârdan
Anlamaz hâl-i dil-i üftâdeyi
İhtiyâr etme cefâ-perverliği
Koyma elden sûret-i mu'tâdeyi

YİNE ÖYLE BİRİSİNE

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Hâlimi anlamadın dinlemedin feryâdım
Seni sevdimse günah işlemedin yâ dilber
Ney gibi sîneme ilkâ-yı enîn eylemeden
Maksadın söyle nedir söyle â hûri-peyker

NE VAKİT KURTULDU?

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Bilemem hangi cezâ-yı 'amelimdir Yâ Râb
Yine bir çeşm-i siyâh oldu perestîş-gâhım
Yine bir zülf-i siyeh-târe esîr olmuş da
Olmamış hâlet-i dilden haberim âğâhım

DİNLERSE FENÂ DEĞİL*Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün*

Nâzı terk ile ko istiğnâyı
Yakma bîhûdeye 'uşşâkı güzel
Âhıma vâhıma bir merhamet et
Zahmet olmaz sana âğuşuma gel

'İTÂB NİYÂZKÂRÂNE*Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün*

O kadar naz çekilmez güzelim
Yoksa kasdın mı fenâ 'uşşâka
Dâimâ merhamet etmek lazım
Merhamet çıkmadı ya âfaka

Pür hânende-i hoş elhâna
Heylerin câna salar rahneleri
Degme 'âşık çekemez böyle ofu
Cân u cânanı esir eylemeden
Çekme ey hâne harâb öyle ofu

BELKİ GELİR*Mef 'û lü me fâ 'i lü me fâ 'i lü fe 'û lün*

İskemlede bilmem ki nasıl rahatı bulmuş
Yalvarsa da 'âşık yine ol koltuğa gelmez
Bin kere o mehpâreye gel sen de desem ben
Yalvarma a sâdik yine ol koltuğa gelmez

'AŞKA HİTÂB*Fâ' i lâ tün fâ' i lâ tün fâ' i lâ tün fâ' i lün*

Sen bir âteşden yapılmış pîrehensin gâliba
Kapladın ser-tâ-be-pâ cism-i nizârı 'âşıkı

ŞÜPHE Mİ VAR!

Giderek biz dahi esîr oluruz
Sana ey nûr-ı dîde-i dedegân

BİR GAZEL*Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün*

Ben değildim sırr-ı 'aşka âşınâ bir vechile
Hikmet-i 'aşk olmamışdı rûşenâ bir vechile

Ben ser-i mahfelnişînân-ı refâhiyet idim
Bulmamışdı kalbime yol ibtilâ bir vechile

'Akıbet mihnet-keş-i 'aşk eyledi devrân beni
Etmemişken bu misilli hülyâ bir vechile

Pek zebûnum çâresi ölmek mi 'aşkın yânedir
Kâbil olmazsa bu 'âlemde rehâ bir vechile

İşti'âle başlamışdır şu'le-i ümidimi
Etme Allahım rehîn-i intifâ bir vechile

**ROMANDA SÜRET-İ TA'AŞSUKI O YOLDA
DÜÇÂR-I MESÂİB OLDUĞU TASVİR EDİLEN
NÂZIMIN HASB-İ HÂL MANZUMU***Mef 'û lü me fâ 'i lü me fâ 'i lü fe 'û lün*

Ey 'âlemi yokdan yaradan Hazret-i Allah
Sensin şu benim hâl-i perîşânıma âgâh

Sensin beni yoktan yaradan sensin ilâhî
Yokdur o senin kudretine hadd ü tenâhî

Etdin beni bir vakt [o] gehvârede nâlân
El bağlı ayak bağlı dü çeşmi heme giryân

El bağlı ayak bağlı idiysem de yine ben
Yokdu zararım çerh-ı sipihrin eleminden

5 Bir katre süt eylerdi beni doğrusu şâdân
Mâderde dirig etmedi benden onu bir ân

Aldı beni âğûşuna dâim o kerem-kâr
Eylərđi bütün gün bana eşfâkı izhâr

Yerlerde sürünmekle geçirdim nice eyyâm
Oldum yürümek ile de âhir şîrîn-kâm

Söz söylemek emrinde çalıştım nice günler
En sonra da söz söylemesi oldu müyesser

Tahsildeki [ol] güçlüğü evvelce bilirdim
Beş yaşa girince yine ben mektebe girdim

10 Tahsil-i ma'ârifdeki tazyîke alışdım
Halimce terakkiye teâliye çalışdım

Oldu iki yıl sonra refikim melekü'l-'aşk
Hem arkadaşım hem de şefkim melekü'l-'aşk

Doğmuşdu şebistânımıza şems-i melâhât
Yokdu o vakit bendeki eşvâka nihâyet

Vermişler idi mektebe bir duhter-i şîrîn
Olmuşdu refikam benim ol dilber-i şîrîn

Dilber dedim ammâ ona Billâh melekdi
Zîrâ "melek" itlâkî hakîkatde gerekdi

15 Müstagra-k-ı nûr etdi beni nûr-ı nigâhî
Oldum ona bir 'aşık-ı şûrîde kemâhî

Buldu bu ta'aşukda muallim beni ma'zûr
Ta'lîm-i elifbâya bile eyledi me'mûr¹⁴

Tam beş sene kaldım o refikamla berâber
Ayrılmak imiş âh ne diyem emr-i mukadder

Zor geldi bana dogrusu bu firkat-i cânân
Hatta beni bir hafta kadar eyledi giryân

Firkatle refikam bile [çok] giryân olmuş
Mekteb o perî-peykere zindân olmuş

20 Bir cum'a günü mâderi almış bize gelmiş
Yokdu haberim çarşıda duydum bunu nâgâh

Koşdum eve dek fart-ı meserretle çekip âh
Akşama kadar geçdi meserretle zamânım

Geçmekte idi çünkü o âfetle zamânım
Hayfâ yoğumuş mâder-i cânânda da insaf

Etsem de recâ kalmasını etmedi is'âf
Avdetle beni eyledi giryân yeni başdan

Te'sîre yine başladı hicrân yeni başdan
Tam üç yılı da işte bu sûretle geçirdik

25 Gâh ol bize gâh bize ona geldik gittik
Olduk da bizim sinlerimiz rüşde resîde

Kan aklamaya başladı firkatle dü dîde
Bir yıl da bu suretle güzâr etti zamânım

Mahv olmaya yüz tuttu benim 'aşk-ı nihânım
Tıflâne muhabbette bekâ olmadıgından

Dilberde de âsâr-ı vefâ olmadıgından
Âhir o muhabbetteki ezvâkı unuttum

Tahsîl-i ma'ârif yolunu pek sıkı tuttum
Hiç geçmedi hiç 'aşk sözü bir müddet¹⁵

30 Etmekte idim ben dahi tahsîlime gayret
Oldukca terakkîde idi ders-i kitâbet
Geldi o zaman şî're ve şâ'irliğe nevbet

Gördüm okudum haylice mecmû'a-i eş'âr
Şâ'irliğe oldum o vakit ben de heveskâr

Yazdım iki üç parça gazel kıt'a fîlân ben
Çıkmada idi "aşk" sözü nevk-i kalemden

Gönlümde odum başladı bir hiss-i cevlâne
Olmakda idi feyz-i suhen 'aşka bahâne

Sevmekdeyim eyâ kimi ben ben dahi bilmem
Lâkin yakıyor âteş-i sevdâ beni herdem

35 Yandıkça yakıldıkça o âteş ile her ân
Olmakda idim ben de o sevdâ ile giryân

Bir cum'a günü evde Fuzûlî'yi okudum
Zîrâ okumakda onu bir zevk bulurum

Geldi bize mâderle o gün eski refika
Verdi yine bir hiss-i diğerkalb-i refika
Çok istedim ammâ göreyim olmadı kâbil
Olmakda idi vâlideler görmeğe hâil

Görmüş beni bir hafta mukaddem o perî-rû
Ez-cân u dil etmiş o dahi görmeği arzû

40 Âhir görüşüp eyledik i'lân-ı muhabbet
Yâ Rab! Ne sa'âdetli idi ol dem-i vuslat

Ettik iki sevdâ-zede bir hayli teemmül
Bulduk ona bir çâre o da emr-i teehhül

Etmışdi peder vâlîde ol emre teşebbüs
Etmış yeni bir mes'ele ondan da tahaddüs

Zannım beni ol mes'ele nevmîd edecektir
Takdîr-i ezel öyle mi ey Rabb-i mukadder

Geçsin mi şebâbım dahi bî-neşve ilâhî
Çıksın mı dilin 'arşa kadar düde-i âhî

45 Sensin bana imdâd edecek sensin ilâhî
Sensin beni dil-şâd edecek sensin ilâhî

Söndürme benim şu'le-i ümidimi yâ Rab!
Öldürme kederle şu garîb "Nâzımı" yâ Rab!

**CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ TÜRKİYE
NAMINDAKİ KİTABA KARŞI YAZILAN İKİNCİ
PERİŞAN YAHUD KAHKAHA ADLI
KİTABIMIZIN MÜNDERECÂT-I
MANZÜMESİNDEN: CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ
TÜRKİYE MÜRETTİBİ LİSANINDAN FAHRİYE**

Mef'û lü me fâ 'î lü me fâ 'î lü fe 'û lün

Ben etmişidim bilmediğin herkese tebyûn
Bekr-i hikemiyyâtı bütün 'âleme telkîn

Kesmezse de erbâb-ı hased handeyi ...
Eylere eserim tercüme-i hâlimi tezyîn

MÜRETTİBE TEŞEKKÜR

Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün

Olur elbette teşekkür vâcib
Beni sâhib-i eser etti
Ger olunduysa kitâbı tahrîb
O da ta'mîrine olsun râgib

ELBETTE ANLAMAZ

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Her gece kadr olsa kimse anlamaz
Leyletü'l-kadrin 'ulu kadrini

ŞU'ÂRA-YI SÂLİFE LİSÂNINDAN

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Çek elin eş'âr-ı rengînimden ey hikmet-fürûş
Sen bırak erbâbı tertîl eylesin eş'ârımı

MISRA'LAR

Bilmezse mürettib bunu erbâbı bilir

Yok mahall-i kahkaha-i zâideye

Bu kadar kahkahada meahas-ı nâ-hande yeter
Eyledin erbâb-ı insâfa havâle eyledin

TARİH-İ KAHKAHA

Me fâ 'i lün me fâ 'i lün fe 'ü lün

Uzun düştü sürekli oldu ammâ
Bu akşam¹⁶ oldu itmâmı müyesser
Tuhaf vav siyâkat düzdü tarih
Bu akşam oldu itmâmı müyesser

MEZAR TAŞLARI

**HASSA ORDU-YI HÜMÂYUNUNA MENSÛB
SINIF-I MUKADDEM ON BEŞİNCİ FIRKANIN
OTUZUNCU KASTAMONU LİVASI
KUMANDANI SADIK PAŞA MERHUMUN
SENG-İ MEZARINA**

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Bak bana dikkatle zâir olma mağlûb hevâ
Eser-i merdân Hudâ'ya ile hasr-ı iktifâ

Servet ü sâmâna 'izz ü şâna etme i'tirâz
Eyle tahsîl-i rızâ-yı kibriyâya i'tinâ

Hizmet et de sâdıkâne sen bu dîn ü devlete
Olsun ol sûret ile nâmın şerefyâb-bekâ

Dîne mülk ü devlete devr-i şebâbımdan beri
Hizmet etdim tâm altmış dört sene ben bî-riyâ

5 Hak Te'âlâ rahmetiyle eylesin hüsn-i kabûl
Etdim ümîd-i şehâdetle nice harb u gazâ

Müddet-i ömr ü hayâtım girmeden yüz yaşıma
Oldu bin üç yüz dokuzda âh rehîn intihâ

Şâd-ı rûhumçün oku artık benim bir Fâtiha
Bâri bu sûretle zâir fâide bahş ol bana
1309 sene-i hicriyye (Miladi 1891)

SULEHÂ-YI NEVVÂBDAN ŞEFİK EFENDİNİN SENG-İ MEZÂRINA

'İbretle bak zâir hemân	Gabrâ-yı insâniyete
Oldu bu hufrecik mekân	Bir nüsha-i fazîlete
Nâib idi tâib idi	İhrâya pek tâlib idi
Leyl ü nehâr râgıb idi	Ezkâr Rabb-i 'izzete
Etti fenâdan intikâl	Dâr-ı bekâya irtihâl
İmanla açtı per ü bâl	Uçtu sarây-ı vahdete
Bir 'âşık-ı billâh idi	Muhîb-i ehlullah idi
Hakîkaten âgâh idi	Serâir-i tarikate
Bir er gelip tarihini	(Vicdânî) bak nazm eyledi
"Yâ hû deyüp 'azm eyledi	"Şefik Efendi cennete"
1310 (Miladi 1892)	

SERDÂR-I EKREM MERHÛM ÖMER PAŞANIN KERİMESİ VE KÜÇÜK BİRADERİM 'ÂKİF BEĞİN KAYINVALİDESİ EMİNE HANIMIN SENG-İ MEZARINA

Me fâ i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün

Ne semte doğru teveccüh edersin ey zâir
Senin yolun yine semt-i bakâyâ doğru gider

Bir öyle cisr-i 'acîb ü garîbdir ki cihân
Eder bu kantaradan her kişi sonunda güzer

Çalış rızâ-yı Hudâ-yı hemîşe tahsîle
Hevâ vü nefse uyub da hayatı etme heder

Bakın kerîme-i serdâre etti 'ukbâyâ
Daha evâsıt-ı ömründe ihtiyâr sefer

Yazıldı fâtihâlarla şu cevherîn tarîh
"Emine Hanım'a Mevlâ na'îmî etti makar"
1310 (Miladi 1892)

OĞLUM MAHMUD RIDVÂN'IN SENG-İ MEZÂRINA

Mef 'û lü me fâ 'i lün fe 'û lün

Ey necl-i ferîd ü nahl-i ümîd
Ettin beni mübtelâ-yı hicrân
Oldunsa rehîn hâb-ı câvîdir
Firdevs'de ol refîk-i ridvân

Velâdeti 20 Şa'bân 306, (1888) Vefâtı 12 Rebiü'l-
evvel 308 (1890)

ONDÖRTYAŞLI BİR KIZCAĞIZIN SENG-İ MEZARINA

Mef 'û lü me fâ 'i lün fe 'û lün

Zâir! Bunu gör de i'tibâr et
Bu medfen-i dayyık-ı ihtifâda

Bak var mı imiş eser bekâdan
İşte şu güzergah-i fenâda

Ondört yıl içinde bir civân kız
Oldu şu mezara pâ-nihâda

Bakir idi neşve bulmamışdı
Asla bu cihanda bir safâda

Ya Rab! Şu garîbe mağfiret et
Ver zevk-ı bekâ şu bi-murâda

İNEBOLU MUKÂVELÂT-I MUHARRİRİ VEFÂ-ŞU'ÂRÂN-I EHİBBÂDAN MEHMED HİLMÎ EFENDİNİN LİSÂNINDAN OĞLUNUN SENG-İ MEZARINA

Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

Etti de bir yâd-gâr-ı sermedi hicrânını
Girdi oğlum Sabri bir yaşında bak bu medfene

Kabri bari olmasın varsın zulâm-ı âlûd hiç
Bâğ-ı cennetten Hudâ açsın ona bir revzene

ONSEKİZ YAŞLI BİR KADINCAĞIZIN SENG-İ MEZÂRINA

Mef 'û lü me fâ i lün fe 'û lün

Yok zevk u sefâ cihânda asla
Zâir, bunu bil de etme gaflet

Bîhûde geçirme ömrü eyle
Tahsîl-i rızâ-yı Hakk'a gayret

Ukbâda 'azabdan rehâ yok
Allahımıza edin 'ibâdet

Var ise safâ cihânda şâyet
Bu 'âleme gelmeden 'ibâret

PEK GENÇ İKEN VEFAT EDEN BİR KADINCAĞIZIN SENG-İ MEZÂRINA

Değil midir ölmek sonu hayatın ey zâir
Muammer olsa da bin yıl cihanda insanlar

Düşünme lezzet-i zevki, bırak 'azâb-ı gamı
Bütün safâ vü cefânın netîcesi makber

ARAÇ KAZASI KÂİMMAKAMI İKEN VEFÂT EDEN SÂMÎ EFENDİNİN SENG-İ MEZÂRINA

Mef 'û lü me fâ î lü me fâ î lü fe 'û lün

Zevkinde, safâsında bekâ yok bu cihânın
Aldanma sakın lezzet ü ârâyîşe zâir

Ta'kîb ediyor kâffe-i zî-rûhu bütün mevt
Der-pençe-i teshîr edecektir seni âhir
At, durma gönülden eser-i hubb-i sivâyı
Ol hâlet-i 'ukbâyı bütün gün mütefekkir
1307 (Miladi 1889)

BİR SAL-HURDENİN SENG-İ MEZÂRINA

Me fâ î lün me fâ î lün fe 'û lün

Şebâbın zevk u şevkiyle geçirdim
Nice eyyâmı hayli rüzgârı

Zevâle tuttu yüz bir bir hevesler
Geçince ömrün fasl-ı bahârı

Geçip zevk u safâsından cihânın
Karargâh eyledim âhir mezârı

Rızâ-yı Hak gerek 'ukbâda zâir
Bize yok başka bir şeyin medârı
1307 (Miladi 1889)

DERYÂ-DİL BİR RİNDİN SENG-İ MEZÂRINA

Me fâ î lün me fâ î lün me fâ î lün fe 'û lün

Değil midir sonu ölmek hayâtın ey zâir
Muammer olsa da bin yıl cihânda nev'-i beşer

Düşünme lezzet-i zevki, bırak 'azâb-ı gamı
Bütün safâ vü cefânın neticesi makber

Çalış rızâ-yı Hudâyı hemîşe tahsîle
Cihanda eyleme bûd u nebûde 'atf-ı nazar

Sakın bu çûn u çerâ bahrine dalıp kalma
Bu cisr-i aksarı deryâ-dilâne eyle güzer

BİR MERD-İ NÂSİHİN SENG-İ MEZÂRINA

Mef 'û lü me fâ i lün fe 'û lün

Zâir bu cihân bî-bekâdır
Her hâleti kâbil-i fenâdır

İkbâline meyl ederse kalbin
Eyyâm-ı hayât pek hebâdır

Uyma heves ü hevâ-yı nefse
Zîrâ o muğâyir-i rızâdır

Ben olmuş isem â nûr-ı dâde
Pendim sana i'tibâr-nümâdır
1311 (Miladi 1893)

Dipnotlar

**Çankırı Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni; Çankırı Belediyesi, Dr. Rıfka Kâmil Urgan, Çankırı Araştırmaları Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi, Çankırı*

¹ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisine göre Sâdık Vicedânî'nin doğum tarihi 1864'tür. TDE Ansiklopedisi, c.5 İstanbul1982 s.237

² Ahmet Mahir Efendi hakkında bilgi için bakınız: Abdulkadir Abdulkadiroğlu, Ahmed Mâhir Efendi, TDV, İslam Ansiklopedisi, c.2, s.98

³ Ali Birinci, Tarih Gölgesinde Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zât, İstanbul2001, s.24

⁴ Hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bakınız. Ali Birinci, a.g.e. s. 2330

⁵ Sadık Vicedânî, Nagamât-ı Vicedâniye, Kastamonu1312, s. 72

⁶ Hz.Muhammed Niçin Çok Evlendi, Haz. Ahmet Karadut, Ankara2004, s.9

⁷ İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, c.3, s.899

⁸ Sadık Vicedânî, Hz. Muhammed Aleyhisselam Niçin Çok Evlendi, Sadeleştiren: Ahmet Karadut, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara1991, Sadık Vicedânî, "Peygamberimiz Niçin Çok Evlendi" Hazırlayan: Dursun Gürlek, Bedir Yayınları, İstanbul1998

⁹ Geniş bilgi için bakınız: İbrahim AKYOL, "Sadık Vicedani ve Çankırı ile ilgili Manzumeleri", Çankırı Araştırmaları Dergisi, s.221-225, Ağustos-2007

¹⁰ Bu çalışmada kullandığımız eser, Dr. Rıfka Kâmil Urgan, Çankırı Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nde 892 numara ile kayıtlıdır. Araştırma merkezinde bulunan bu matbu eserin son sayfasında (77. sayfa) el yazısı ile "8 Muharremü'l-Haram 1324 ve 18 Şaban 1321 sene yevm-i cumartesi Sadık" yazmakta ve Sadık Vicedânî'nin mührü bulunmaktadır. Bu eseri Çankırı Araştırmaları Merkezi'ne bağışlayan Ömer Türkoğlu'na teşekkür ederiz.

¹¹ Konu ile ilgili bir değerlendirmeye için bakınız: İbrahim Akyol, "Sadık Vicedani ve Çankırı ile ilgili manzumeleri" Çankırı Araştırmaları Dergisi, Ağustos2007, s.222

¹² Kâilini bilmiyorum. (Sadık Vicedânî)

¹³ "Felek" redifi, matbu nüshada kader şeklindedir. Ancak büyük bir ihtimalle Sadık Vicedani tarafından el ile felek şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁴ O vakit şâkirdânın kıdemli ve dirâyetlileri "kalfa" nâm ve sıfatıyla mübtedilere hocalık ederlerdi.

¹⁵ Bu mısra vezin açısından problemlidir.

¹⁶ 309 senesi cumadel-ülâsımın yirmi beşinci gecesi (Miladi 1891)

Kaynakça

Abdulkadiroğlu, Abdulkadir, Ahmed Mâhir Efendi, TDV, İslam Ansiklopedisi, c.2

Akyol, İbrahim, "Sadık Vicedani ve Çankırı ile ilgili Manzumeleri", Çankırı Araştırmaları Dergisi, Ağustos2007

Birinci, Ali, Tarih Gölgesinde Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zât, İstanbul2001

Develliöğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Lügat, Ankara2002

İnal, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şairleri, c.3

Sadık Vicedânî, Hz. Muhammed Niçin Çok Evlendi, Haz. Ahmet Karadut, Ankara2004

Sadık Vicedânî, Nagamât-ı Vicedâniye, Kastamonu1312

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Sadık Vicedânî mad. c.5 İstanbul1982

Unat Faik Reşit, Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Klavuzu, Ankara1988

Yakıt, İsmail, Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, İstanbul2003